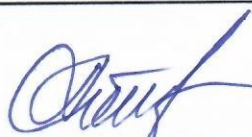

ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ АГРАРЛЫҚ ЗЕРТТЕУ УНИВЕРСИТЕТІ
Зерттеулерді этикалық бағалау бойынша комиссия
№4 Хаттама, 26 сәуір 2024 ж.
Қорытынды

1.	Докторанттың ТАӘ	Туребаева Сагадат Даулетбековна
2.	Докторантура мамандығы (білім беру бағдарламасы)	6D080800 – «Топырақтану және агрохимия»
3.	Докторантурада оқу кезеңі	2018-2021жж.
4.	Диссертация тақырыбы, бекіту мерзімі	«Оңтүстік Қазақстанның тәлімі жерлерінде топырақты нөлдік өңдеу жағдайында күздік бидайды өсіру кезінде тыңайтқыштарды қолдану ерекшеліктері» 30 қазан 2018 жыл №3 хаттама негізінде 2018 жылдың 01 қарашасының №145-Д бұйрығымен бекітілді.
5.	Ғылыми кеңесшілер туралы деректер – Т.А.Ә. (болған жағдайда), жұмыс орны және лауазымы, ғылыми дәрежелері, азаматтығы	Отандық ғылыми кеңесші Жаппарова Айгуль Абсултановна, "Топырақтану, агрохимия және экология" кафедрасының профессоры, а.ш.ғ.к. Шетелдік кеңесші Ельмира Сальников, Теодор Драйзер атындағы топырақтану институтының бөлім меңгерушісі, PhD, (Белград қаласы, Сербия Республикасы)
6.	Зерттеу объектілері	Зерттеу жұмысының сұлбасына сәйкес, фосфор тыңайтқышы, азот тыңайтқышымен және микротыңайтқыштар, өсімдік өскінінің өсуін үдеткіш қолданылды.
7.	Ғылыми зерттеулерді жоспарлау, бағалау, іріктеу және жүргізу процесіндегі бұзушылықтар	Анықталмады.
8.	Ғылыми зерттеу нәтижелерін тарату процесіндегі бұзушылықтар	Анықталмады
9.	Зерттеу объектілерінің (жанды табиғат пен тіршілік ортасының объектілері болғанда) құқықтарын, қауіпсіздігі мен саулығын қорғау қалай жүргізілді?	Зерттеу жұмысын жүргізу барысында қоршаған ортаға зиян келтіретін іс-әрекет болған жоқ.

Этикалық комиссияның төрағасы

Т.Айтбаев

Этикалық комиссияның хатшысы

К. Баймуханбетова

Зерттеулерді этикалық бағалау жөніндегі комиссия отырысының

№4 ХАТТАМАСЫ

Алматы қ.

26 сәуір 2024 ж.

Қатысқандар: Айтбаев Т.Е., Ержанова К.М., Керимова У.К., Баймуханбетова К.З., Омбаев А.М., Сансызбай А.Р., Киркимбаева Ж.С., Табынов К.К., Сандыбаев Н.Т., Қалдыбаев С., Кертешев Т.С., Жоламанов К.К., Калыбекова Е.М., Мамаева Л.А., Алиханов Д.М., Жунисбеков П.Ж., Хазимов К.

Қатыспағандар: Сейтасанов И.С., Мамбетов Б.Т.

КҮН ТӘРТІБІ: 6D080800 – «Топырақтану және агрохимия» мамандығының PhD докторанттарының (3 жылғы) диссертациялық жұмыстарын алдын ала тыңдау және талқылау.

1. 6D080800 – «Топырақтану және агрохимия» мамандығы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алу үшін Туребаева Сагадат Даулетбековнаның «Оңтүстік Қазақстанның тәлімі жерлерінде топырақты нөлдік өңдеу жағдайында күздік бидайды өсіру кезінде тыңайтқыштарды қолдану ерекшеліктері» тақырыбында дайындалған диссертациялық жұмысын қарау.

Отандық ғылыми кеңесшілері: Жаппарова Айгуль Абсултановна, "Топырақтану, агрохимия және экология" кафедрасының профессоры, а.ш.ғ.к.

Шетелдік ғылыми кеңесшісі: Теодор Драйзер атындағы топырақтану институтының бөлім меңгерушісі, PhD, (Белград қаласы, Сербия Республикасы)

Жұмыс орындалған орын: Қазақ ұлттық аграрлық зерттеу университеті.

Жарияланған жұмыстар саны: Диссертациялық жұмыс аясында 14 ғылыми жұмыс жарияланды, оның ішінде: 4 мақала – Scopus және Web of Science (79 процентил) мәліметтер базасына тіркелген басылымда, 2 мақала – ҚР Білім мен ғылым саласындағы бақылау комитетінің талабы бойынша басылымдарда, 7 мақала – «ҚазҒЗМИ» ЖШС ғылыми жинағында және «Білім және өркениет» халықаралық журналында жарияланып, диссертациялық жұмыстың негізгі нәтижелері ауылшаруашылығы өндірісіне енгізілді.

Сұрақтар:

1. **Сансызбай А.Р.** ҚазҰАЗУ-нің «Биологиялық қауіпсіздік» кафедрасының профессоры, в.ғ.д., корреспондент мүшесі – Тыңайтқыштарды кәдімгі сұр топыраққа енгізгенде күздік бидайдың өнімділігі қаншалықты жоғарылады?

Жауабы: тәжірибе нұсқаларының арасында ең тиімді болған P45N70 нұсқасы. Онда күздік бидайдың дән өнімділігі максимумға (33,5 ц/га) жеткен. Бұл бақылау нұсқасына қарағанда 22,6 ц/га қосымша өнім алуға мүмкіндік берген. Ал фосфор тыңайтқыштарын P₃₀ және P₄₅ мөлшерде жекелеп бергенде күздік бидайдың дәне өнімділігі сәйкесінше үш жылда орташа 16,7 және 18,2 ц/га құраған. Бұл нұсқалардың шамасы жоғарыда аталған нұсқаға қарағанда

әлдеқайда төмен болса, бақылауға (12,2 ц/га) қарағанда білінерліктей жоғары дәрежеге жеткен.

Керимова У.К. ҚазҰАЗУ-нің Бас ғылыми хатшысы, э.ғ.д., профессор – диссертациялық жұмысыңызды орындау барысында қанша мақала жарияладыңыз?

Жауабы: диссертациялық жұмыс шеңберінде жалпы 14 ғылыми мақалалар жарияланды, оның ішінде Scopus және Web of Science халықаралық базаларына кіретін, процентиі 79-ға (1-ші кватиль) тең журналдарда 4 мақала, ҚР Білім мен ғылым саласындағы бақылау комитетінің бекіткен басылымдарында 2 мақала, халықаралық конференциялар жинақтарында 8 мақала.

Кертешев Т.С. ҚазҰАЗУ-нің «Су, жер және орман ресурстары факультетінің» деканы, а.ш.ғ.к. – тәжірибе нұсқаларыңыз бойынша күздік бидайдан 1 гектардан неше центнер өнім алынды?

Жауабы: тәжірибеде бақылау нұсқасына (12,2 ц/га) қарағанда тыңайтқыштар берілген нұсқаларда 1 гектарға шаққанда күздік бидайдың дәндер өнімділігі артты. Мысалы, фосфор тыңайтқыштарын 30 және 45 кг/га э.з. мөлшерінде топыраққа берген кезде күздік бидайдың орташа дән өнімділігі 16,7 және 18,2 ц/га құраса, біріншісіне тағы 50 және 70 кг/га э.з. түрінде азот тыңайтқыштарын бергенде бидайдың аталған көрсеткіші сәйкесінше 30,2 және 33,1 ц/га – на күрт артқан. Ал азоттың аталған дозалары жағдайында фосфор тыңайтқыштарының мөлшерін 45 кг/га э.з. мөлшеріне жеткізгенде дән өнімділігі 34,0 және 36,3 ц/га жеткен.

Кертешев Т.С. ҚазҰАЗУ-нің «Су, жер және орман ресурстары факультетінің» деканы, а.ш.ғ.к. – берілген тыңайтқыштар күздік бидай дәнінің сапасына қалай әсер етті?

Жауабы: тәлімі егіншілікте кәдімгі сұр топыраққа тікелей себілген күздік бидайдың өнімділігімен қатар, қолданылған тыңайтқыштар, оның сапасының жақсаруына да әсер етті. Айтар болсақ, фосфор және азот тыңайтқыштары бірге қолданылған нұсқаларда күздік бидай дәнінің мөлдірлілігі бақылау нұсқасымен салыстырғанда 12-26%-дейін, протеиндер мөлшері 1,6-1,9%-ға, құрғақ клейковина мөлшері 5,0-7,4%-ға дейін жоғарылаған. Дақыл дәнінің мөлдірлілігі фосфор 45, азот 70 тәжірибе нұсқасында ең жоғары (77%) болды.

Айтбаев Т.Е. «Қазақ жеміс-көкөніс ҒЗИ» ЖШС-нің Басқарма төрағасы, а.ш.ғ.д., ҰҒА – нің корреспондент мүшесі – сіз диссертациялық жұмысты орындаудан алынған зерттеу нәтижелерін ауылшаруашылық өндірісіне енгіздіңіз бе?

Жауабы: Иә. Диссертациялық жұмыстың ғылыми жетістіктері Түркістан облысы, Қазығұрт ауданында орналасқан «Қараша Агро» ЖШС алқаптарының егістік жерлерінде өндіріске енгізілді. Енгізу актісі алынды.

Киркимбаева Ж.С. ҚазҰАЗУ-нің «Микробиология, вирусология және иммунология» кафедрасының меңгерушісі, вет.ғ.д., профессор – диссертациялық жұмыс қандай да бір мемлекеттік бағдарламаның немесе жобаның аясында жүргізілген бе? Әлде бұл ынталы жұмыс па?

Жауабы: сөзсіз диссертациялық жұмыс 2021 жылғы «Түрлі технологияларды салыстырмалы зерттеу негізінде өсіріп-өндіру технологиясының элементтерін, дифференциалды қоректендіру, өсімдік қорғау құралдары мен рентабельді өндіріске арналған техникаларды пайдаланумен Қазақстанның аймақтары үшін ауылшаруашық дақылдарын өсіріп-өндірудің егіншілік жүйесін құрастыру» ғылыми-техникалық бағдарламасының «Қазақстанның оңтүстігіндегі тәлімі жерлерде топырақты нөлдік өңдеу кезінде күздік бидай егістіктерінде тыңайтқыштар мен өсіруді қарқындатқыштарды пайдаланудың жүйесін құрастыру» жобасы аясында жүргізілді.

Калыбекова Е.М. ҚазҰАЗУ-нің «Су ресурстары және мелиорация» кафедрасының қауымдастырылған профессоры, техн.ғ.докторы – Сіздің тәжірибелеріңізде микротыңайтқыштар мен өсімдік өскінінің өсуін үдеткіштерді бірге қолдану қандай әсер берді?

Жауабы: Күздік бидайдың даму фазаларында микротыңайтқыштар мен өсімдік өсуін реттегіштерді пайдалану зерттеу жылдарында орташа есеппен алғанда 25,3 ц/га өнім алуға мүмкіндік берді. Бұл бақылауға қарағанда екі еседей жоғары (12,2 ц/га), яғни 13,1 ц/га немесе 107,4%-ға артық қосымша өнімділікке қол жеткізген. Алайда оларды қолдану, күздік бидай дәнінің протеин мөлшеріне (11,8%) айтарлықтай әсер етпеген (бақылауда 11,1%).

Айтбаев Т.Е. «Қазақ жеміс-көкөніс ҒЗИ» ЖШС-нің Басқарма төрағасы, а.ш.ғ.д., ҰҒА – нің корреспондент мүшесі – Неге тәлімі жерде қысқа ротациялы алты танапты ауыспалы егіс жүйесінде күздік бидайды мақсарыдан кейін өсірдіңіз?

Жауабы: Расымен бұл ауыспалы егістікте күздік бидайды «нөлдік» технологиямен өсіріп зерттеу мақсары дақылынан соң жүргізілді. Себебі мақсары дақылы ерте көктемде егілетін болғандықтан дән себер алдында жүргізілген іс –шаралар егіс алқабында қыстап шыққан арамшөптерді азайтуға мүмкіндік берді.

Айтбаев Т.Е.: Құрметті этикалық комиссияның мүшелері, С.Д.Туребаеваның 6D080800 – «Топырақтану және агрохимия» мамандығының PhD философия докторлық дәрежесін алу үшін «Оңтүстік Қазақстанның тәлімі жерлерінде топырақты нөлдік өңдеу жағдайында күздік бидайды өсіру кезінде тыңайтқыштарды қолдану ерекшеліктері» тақырыбына дайындаған ғылыми жұмысы тыңдалып, қарастырылды. Жұмыс жасалған, қолдауға тұрарлық барлық талаптарға сай деп ойлаймын. Енді доктаранттың жұмысы бойынша сіздердің пікірлеріңізді ортаға салуларыңызды сұранамын. Қарсы пікірлер болмаса «Қорғауға жіберуге» дауыс берулеріңізді сұранамын. Қарсы, қалыс жоқ. Бірауыздан мақұлданды.

Этикалық комиссия шешімі: Доктаранттың диссертациялық жұмысы ашық қорғауға жіберілсін.

Этикалық комиссиясының төрағасы

Т. Айтбаев

Этикалық комиссиясының хатшысы

К. Баймуханбетова